

УДК 821.161.2Лис-3.09-055.2

ЖІНКА НА ВІСТРІ ІСТОРІЇ (ЗА РОМАНОМ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СОЛО ДЛЯ СОЛОМІЇ»)

Хом'як Т.В., к. філол. н., професор

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

flf@znu.edu.ua

Стаття присвячена розкриттю образу жінки, осмисленню її долі крізь призму історії і сприйняття історичних реалій доби через її життя. Основна увага зосереджена на образі Соломії середньої, засобах характеротворення.

Ключові слова: авторська позиція, історія, образ, портрет, роман, сюжет.

ЖЕНЩИНА НА ОСТРИЕ ИСТОРИИ (ПО РОМАНУ В. ЛИСА «СОЛО ДЛЯ СОЛОМИИ»)

Хомяк Т.В.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

flf@znu.edu.ua

Статья посвящена раскрытию образа женщины, осмыслению ее судьбы сквозь призму истории и восприятие исторических реалий эпохи сквозь ее жизнь. Особое внимание сосредоточено на образе Соломии средней, средствах характерообразования.

Ключевые слова: авторская позиция, история, образ, портрет.

WOMAN ON THE EDGE OF HISTORY (BASED ON THE NOVEL BY V. LYS "SOLO FOR SOLOMIIA")

Khomiak T.V.

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

flf@znu.edu.ua

The article is devoted to reveal the image of a woman understanding her life through the prism of history and perception of historical realities of day through her life. The main focus is on the image of Solomiya average, the mass character creation. The novel by V. Lys tells about three Solomiyas: the mother, the daughter, the granddaughter. The image of mother and grandchildren are disclosed superficially by being introduced to the image of Solomiia – the daughter. V. Lys focuses on the Solomiya's actions and deeds, their portrait, which passed through the inner peace. Through the image of Solomiya is handed the story of a woman from Western Ukraine on the background of the twentieth century, who happened to live during that time with its problems and disasters.

The portrait of a heroine is transmitted or through the author's speech or through the character's speech. Creating the portrait V. Lys is extremely stingy. His portrait is concise and concrete. Individual parts, features of the exterior on which author pays attention at the beginning of the novel are opening and deepening gradually according to the inner states of the character.

The storyline related to the Solomiia's way of life, there is a complex plexus unexpected, confusing, dramatic, and (at times seemed) illogical feelings and actions.

Through the destiny of the woman from the village the history of the twentieth century is told about in the novel. Solomiia lived in Volyn and was involved in actions what were happening in Western Ukraine then. Some historical events are described in general, and some thoroughly. About the establishment of Soviet power in the Western Ukraine we learn in connection with the death of the priest father Andronii, through the destinies of some heroes, who was close to Solomiia (export rich families to Siberia, sending people to Kovel and Lutsk prisons). The period of the occupation of Western Ukraine by the Nazis described in details. Facts of export of the whole villages of Ukrainians from Western Ukraine to Germany were historically true. Protection was looked for in the woods, hiding from forced emigration. Creating collective farms is also a historical fact. The poorest almost voluntarily joined the collective farms in nineteen forty, and renewed this process in nineteen forty-six. Touching in a realistic and sometimes in naturalistic manner described the Polishchuks' mental attitude. Some historical events reported only by hints.

Some of the events described in the novel are perceived by us nowadays readers like a history, but at the time of characters those events were reality for them, the history had been creating by their doings. Some of the events were also historical for them.

The revolt against closing Troitskii Cathedral in Lutsk in sixties years of twentieth century, another revolt of inhabitants of Kniazhe village against joining to Lvivska oblast insurgent-partisans – these are historical facts.

V. Lys identified “Solo for Solomiia” as “family history, which grows into the history of the people”. The text of the novel confirms it completely.

With deepening historical thinking, paying attention to the many pressing problems of the past and present, V. Lys refers to a complex conflict situations, to contradictory characters. It helps to reveal the ethical and spiritual problems. The author’s position in the novel caused by historical course of events. The writer tries to understand the twentieth century through Solomiya’s worldview, through her perception of the socio-political and spiritual transformation of the world.

In the novel “Solo for Solomiia” psychological analysis is achieved by various means, and reduced to the analysis of heroine’s feelings and thoughts. It carried in author’s thoughts or in the form of characters’ introspection or by displaying their actions, gestures and so on. In the struggle for the solution of human problems a person should come to grips with strong and violent circumstances of life but sometimes, as can be seen from the plot of the novel, the circumstances are much stronger than humans.

Women’s fate of Solomiia is complicated. First she choose the wrong man. She lived with one man and loved another one. Then there were the only moments of women’s happiness with two men. She gave birth to their daughters. She lived with her husband and felt only respect to him, with whom she took care about children, and his, and her, and their common son. The Solomiia’s feelings of love were not long, but they were. Through her fate as through a litmus test, reproduced the fate of era.

Key words: author’s position, history, image, portrait, novel, plot

“...Найкращий жіночий образ у моїх творах – це образ Соломії”

Володимир Лис

Роман "Соло для Соломії" В. Лиса побачив світ 2013 р. На сьогоднішній день він ще належно не поцінований критиками. З’явилися лише деякі матеріали (О. Богачевська [1], Т. Прохасько [2], О. Сінченко [3] тощо).

У романі подано історію життя однієї жінки, а через її сприйняття і життєві перипетії – майже все ХХ ст. з усіма його катаклізмами, історичними віхами і змінами. Т. Прохасько в передмові до роману зауважив: "Величезна цінність роману "Соло для Соломії" полягає в тому, що він є історією цілого людського життя – від початку і до кінця. Нам дуже часто бракує саме такої картини світу. Адже тільки знаючи всю історію людини, можна зрозуміти, чому і як вона чинить у кожному окремому епізоді свого тривання. До того ж історія Соломії тільки називається солом. Насправді в романі все так, як у найсправжнішому житті, коли біографія одного не віддільна від біографії тих, хто поруч. І поруч не фрагментарно, а глибоко, неперервно і довго" [2, с. 6].

Мета статті – охарактеризувати образ Соломії (середньої) – жінки, через долю якої прочитуються історичні реалії доби – ХХ ст., окреслити засоби характеротворення. Мета передбачає вирішення таких завдань: через аналіз роману "Соло для Соломії" В. Лиса виокремити образ Соломії (середньої), розкрити засоби його характеротворення, зосереджуючи увагу передусім на портретній характеристиці, діях і вчинках героїні. Соломія – не багатослівна. Йдеться про принцип "мовної економії" (Г. Ключек). Однак і стисле мовлення героїні в контексті твору має великі характерологічні потенції, опромінює певні нюанси характеру, не виказані іншими засобами психологізації.

В. Лис у романі наголошує, що найвища цінність людини – мораль. Тож зосереджено увагу на мікроконфліктах добра і зла, підкреслено, що хоча зло й стає часом неусвідомленим вибором, його перемога ніколи не буде остаточною, навіть коли йдеться про проблему суспільного (колективного зла), яке здатне, як видно з епізодів відтворення колгоспного життя, проявлятися через дію колективного підсвідомого. Автор стверджує: доки в людині залишається хоча б найменша часточка добра і світлих сподівань, злу не перемогти.

У творі описано долю трьох Соломій – представниць трьох поколінь, та головна увага зосереджена на середній: "Народилася дочка Соломії Троцюк, Зозуликів невістки, жони їхнього сина Антона, мешканки поліського села Загоряни, громадянки Другої Жечі Посполитої, на четвертий день після Головосіка, на другий день по святі чи присвятку Семена, 15 вересня 1925 року від Різдва Христового за новим, як у селі казали, польським стилем" [2, с. 23]. І прожила Соломія, як до завершення сюжетної лінії, майже до 78 років. Можна сказати, що В. Лис подає хроніку її життя, але з проекцією в майбутнє, бо залишає героїню ще в доброму здоров'ї ("На ногах тримаюся, і казати щось можу, і пам'ятаю, Бог дав, не одибрало" [2, с. 354]). Росла Соломія вродливою дитиною: "Про таке личко, як у Соломії, кажуть, що в молоці викупане та россою умите" [2, с. 29]. Автор подає досить детальний портрет героїні у юні роки: "Сміхотливі ямочки, що з'являлися на щічках, робили його ще привітнішим. Великі очі ставали все виразнішими, а головне – із світло-сірих небесними, синіми, наче дві великі волошки над маковими квітами щік. Віями, як сказав одного разу тато Антін, мона землю заволочувати, такі пишні. Бровенята ще маленькими просилися у пісню. Щодо статури, то Соломійка із пухленької, якою здавалася на початку, формувалася у не худющу, але й не гладку дівчинку з гарненькими, наче вилитими вельми вмілим майстром ніжками, на які вона зіп'ялася за два тидні до рочки" [2, с. 29].

Особливо гарними і вражаюче незвичними були в Соломії очі: "такі, як небо в безхмарну погоду" [2, с. 30], "якими захоплювались всі" [2, с. 46], "своїми диво-очима" [2, с. 98], "У кутиках її очей (у тебе ж цілі озера, казав Петро) викочуються горошини сльозинок" [2, с. 109], очі – "неначе у воді втоплені, казала мама" [2, с. 51].

Портрет героїні передається або через авторську мову, або мову персонажа. У засобах створення портрета В. Лис надзвичайно економний. Портрет у нього стислий, конкретний, позбавлений афектації. На перший погляд навіть фрагментарний. Однак окремі деталі, риси зовнішності, на які звернено увагу на початку твору, у процесі розвитку сюжету, відповідно до внутрішнього стану персонажа, поступово збагачуються й поглиблюються.

Усі діти з цікавістю пізнають навколишню дійсність, та Соломійка вирізнялась особливою цікавістю. Вона любила квіти, рослини, небо, сонце, тварин, людей. Їй було цікаво знати все про них. Процес пізнання в неї був глибоким. Про це свідчать питання, які дівчинка ставила старшим: "Чому світять зорі і на чому вони тримаються?", "Як же дме вітер, якщо ми його не бачимо?" [2, с. 30].

Соломійка шанобливо ставилась до старших, до Бога. Росла працювитою, бралася за все: допомагала мамі "терти золою татові підштаники, пере, лущить горох-квасолу, ріже зело, годує курей і качок. Батьки нарадуватись не могли: "Золота дитина", – думає Соломія" (мама – Т.Х.) [2, с. 31]. Доля дитини непокоїть батьків. Мати говорить чоловікові: "Мені страшно, Антоне... Занадто вона красива й добра. Начеб ангелочка нам Біг послав" [2, с. 31]. І Соломійка дійсно була схожою на ангела. І не лише зовні, але й своїми вчинками. Вона робила лише добро. Від неї йшов якийсь дивний магнетизм. Соломія в дитинстві називали "сестрою джмелів". Їх вона особливо любила. Як не дивно, але джмелі її ніколи не кусали. Зі школою в дівчинки не склалось ("Непосидюча, вона важко переносила уроки, все норовила спитати вчителя, часом зовсім не про те, що він розповідав на даному уроці" [2, с. 44–45], "Легко давалися Соломійці незнайомі польські слова, та в ній сиділо бісеня, вічно неспокійний дідечко, й гудів, спонукаючи до запитань і до переінакшення чужих слів, веселий волохатий джмелик" [2, с. 45]). Навчання йшло польською мовою. Оскільки Соломійка дозволяла собі "переінакшення чужих слів", це виводило зі стану рівноваги пана Казімежа, вчителя. Він "хапався за лінійку" [2, с. 45] і кричав: "Калечиць польські ензик не позволям" [2, с. 45]. Певно, не склалось більше з учителем, паном Казімежем. Після одного з покарань, яке Соломія

стоїчно витримала, назвавши вчителя "великою дупою", вона назавжди залишила школу. Натомість теплі, навіть батьківсько-дружні стосунки склались у неї зі священником, отцем Андронієм, який вважав, що в Соломійки "чисте, як йорданська вода, як сльоза небесна, серце" [2, с. 44]. Багато чого навчив її отець Андроній. Ще не раз у житті, у найтяжчі життєві хвилини, вона буде повертатись до його сентенцій, які свого часу ще до кінця й не розуміла, а чи не могла знайти дієвого факту для підтвердження. І не раз вони стануть їй у пригоді. Ніби отець Андроній і з небесної висі допомагав своїй улюблениці долати життєві труднощі, робити правильний вибір, не оступитись. На час смерті духовного наставника, а це сталось у 1939 р., Соломії йшов уже п'ятнадцятий рік, "... вона виросла вже у вельми гарне дівча. Волосся з білого стало світло-пшеничним. На неї задивлялися і загравали з нею не тільки ровесники, а й старші загоренські парубки. А двоє вже точно знали, що Соломія належатиме котромусь із них – сусідські парубки Петро і Павло, названі так на честь двох перших за каноном апостолів. Вони терпеливо чекали, доки ця дівчина – вродлива, як цей світ, прекрасна, як сонце, як небо, як найкрасивіший цвіт на землі – дозріє, аби ввійти до котрогось із них у хату господинею. Щоб це сталось, вони готові були битися з цілим світом" [2, с. 52].

Чи так долею було визначено, чи то таки свідомий, хоча, як виявилось, і неправильний, вибір, але Соломія обрала Павла. Та досить швидко зрозуміла, що то не кохання. Стосунки з коханим Петром були бажаними, але гріховними. Соломія розуміла це, страждала, чоловікові у зраді зізналась. Війна забрала в жінки обох чоловіків. Згодом, уже в мирний час, матиме Соломія ще трьох чоловіків, від яких і народить доньок Марію і Соломію та сина Олега. Вадим, партійний діяч, уповноважений, з'явиться уже аж на схилі літ, через сорок вісім років. Розповідав, що великим начальником був у різних областях і навіть заступником міністра, хоча "щасливим по-справжньому не був" [2, с. 345]. Зізнався, що дружина Марина його шантажувала, а він побоявся кар'єру ламати ("сказала, що як жениться на западенці, політику пришиє... Та й за тих часів не міг розлучитися, з партії виключили б..." [2, с. 343]). Згодом дружина народила сина. Так і прожили, виховуючи і прийомного, і свого. І хоча зустрілись Соломія з Вадимом, коли їй уже сімдесят третій рік ішов, а йому ще більше, вони спробували поєднати свої долі і прожили два роки у Вадима під Києвом. Та й тут не склалось. Якось почула розмову Вадима з гостем, як той назвав її домашньою господаркою. Повернувшись додому. А до цього ще була у 1957 р. пам'ятна зустріч у Києві з Григорієм із Херсонщини. Він лише перед смертю дізнається, що в нього є донька, а тоді так і не приїхав до Соломії. Брат відрадив, був парторгом у колгоспі ("Сказав – нащо тобі тая западенка, невідомо, що там у неї родня яка, мо', в бандерах були хто, то, диви, й на тебе тинь упаде, можуть і героя не дати, та вообщє з тими западенцями ліпше не знатися" [2, с. 358]). І звання Героя соціалістичної праці не дали, і життя самотньо прожив. В останню путь провела його Соломія, яка наважилась у сімдесят сім років розшукати Григорія. Своє ж свідоме жіноче життя провела з Гордієм. Не кохання, а турбота, ширість, тепло приятних стосунків поєднали їх, а ще діти: двоє Соломіїних і четверо Гордієвих, та пізніше ще син Олег у них народиться. Гордій був молодшим. Помер рано – на шістдесят третьому році життя.

Складним сплетінням несподіваних, заплутаних, драматичних, а часом ніби алогічних почуттів і вчинків відзначається сюжетна лінія, пов'язана з життєвим шляхом Соломії.

Тарас Прохасько зауважує: "Зрештою, у житті кожної людини, де б вона колись не була, а чи буде, базових життєвих подій, дій і переживань не так багато: радість, страх, любов, біль, відчай, віра. Поступ історії, зміна часів тільки додають колориту, надають можливості проявлятися цим базовим речам у спосіб, який здається неповторним. Але саме так – із сплетення історії великої історії світу – народжується література, яка викликає зворушення й захоплення" [2, с. 5].

На презентації роману в Луцьку В. Лис розповів, що прототипом Соломії стала реальна людина, яку він зустрів під час журналістських поїздок по Волині. До її історії він додав ще описи доль двох-трьох жінок із рідного села.

Через долю звичайної сільської жінки в романі "Соло для Соломії" подано історію ХХ ст. Соломія прожила вік на Волині. Отож, була причетною до того, що відбувалось у той час на Західній Україні. В інтерв'ю кореспонденту ВВС Україна Володимир Лис сказав: "Якісь ситуації, звичайно, я показав так, як і бачив, придумав, але були й реальні події. От, наприклад, я не зустрічав в художній літературі жодного опису, як перед приходом німців, а мені розказували, що це було не тільки на Волині, – люди ховалися по лісах, бо не хотіли, щоб їх вивезли у Німеччину. У мене один із розділів зображає табірне життя серед лісу. Ще один момент – усі пам'ятають, що вирощували кукурудзу, а от кок-сагиз? Жінки з ненавистю говорили про цю культуру, бо вирощувати її було мукою. І вони раділи, коли це припинилося" [4].

Про деякі події, які на сьогодні стали історією, в романі лише мимохідь згадано, про інші написано ґрунтовно. Так, про утвердження на Західній Україні радянської влади дізнаємось у зв'язку зі смертю священника: "Отець Андроній помер восени 1939 року, через кілька місяців по тому, як прийшли "перші совети" – "То не мій світ, – були його останні слова" [2, с. 51]. За нової влади й жили за новими законами. Наслідки показано через долі окремих героїв, які близькі до Соломії. Так, восени 1940 р. її старшого брата Тараса забрали до Червоної армії. Показова деталь: документообіг здійснювався російською мовою (з'явиться "на сборный пункт военкомата для прохождения действительной военной службы" [2, с. 55]. Сприйняття нової влади поліщуками передано і в авторському потрактуванні: "Поліщуки придивлялися, принохувалися, як у селі казали, до нової влади, котру минулої осені вітали при в'їзді до Загорен аркою, увітчанною червоними і жовто-блакитними прапорами, флагами по-їхньому. Але через рік про жовто-блакитний колір і згадувати ни мона було, казали, вражеський, буржуазний, ци ще якийсь, теї совети напридумували слів, що язик поламається" [2, с. 54]. Реаліями нової влади стали голі полиці у крамницях ("на полицях вітер босий гуляє" [2, с. 54]); відсутність найнеобхідніших предметів, продуктів, зокрема гасу, солі, сірників, а ще – вивезення заможних родин до Сибіру, спровадження людей до тюрми в Ковель, Луцьк тощо. Характерно, що автор наголошує і на зустрічі фашистів, коли розпочалась війна: "...в село німці прийшли в четвер, як два неповних роки тому більшовиків, стрічали із к'ятами. А як було не стрічати, коли семеро сімей вже на Сибір вивезли, двоє у Луцькій, а четверо в Ковельській тюрмі, коли вже війна почалася, постріляли" [2, с. 57]. Історично реальним зображено і ставлення німців до євреїв. Показовим у цьому плані є епізод, коли заречанські дівчата надумали відправитись до Любомля на ярмарок. Сталось це восени 1942 р. в неділю перед Покровою. Намір придбати намисто або спідницю, а чи «кохтину», ледве не закінчився трагедією. Оскільки німці не перебували тривалий час у Загоренях, то й страху особливого у людей не було. Тут і трапилась біда: одна з дівчат звернулась до подруги, назвавши ім'я. На нього і зреагував німець, бо ім'я єврейське – Руфина, яке дав українській дівчині священник. І ось, у роки війни, це ім'я ледве не коштувало їй життя. Соломія захистила дівчину, хоча стосунки в них і не були простими (Згадаймо: "Мене всі люблять, – подумала Соломія. – Хіба крім Руфини" [2, с. 53]). Руфину врятувала, а сама ледве життя не віддала. І тільки щасливий випадок допоміг їй зберегти життя – героїчний вчинок Геніка, сина господарки, де мешкав Ганс-Йахім (ударив автоматом німця і вбив).

Історичні події, пов'язані з періодом війни, передано не лише через безпосередні дії, вчинки персонажів роману, але й через повідомлення автора-"всезнайки": "Вони, звісно, не знали, скільки то під тим містом полягло з обох боків солдатів. Вояків советських і

німецьких. Що був створений спеціальний Четвертий Білоруський фронт для взяття Ковеля і після кількох невдалих штурмів розформований, а з понад двох десятків генеральських погонів позривали по одній, а то й по дві великі зірочки. Нічого цього мешканці Загорян, що звикли до ревища літака над головою і далеких-далеких заграв на сході вночі, не знали. Не знали про "самолічне" палкування маршалом Жуковим командуючого армією, котрий занастив черговий наступ на "Ковле" зі словами, серед яких "засранець, мати твою" були найлагіднішими. Не знали, що після звільнення у Ковелі вціліє два двоповерхові будинки, й комісія ЦК, котра приїде, аби виконати таємне поки що рішення про перенесення обласного центру з Луцька на межі області до географічного її центру – Ковеля, побачить суцільні руїни і доповідь, що переносити обком, облвиконком і всі інші установи нікуди" [2, с. 119]. Історично правдивими були і факти вивезення цілими селами до Німеччини українців із Західної України. Отож і шукали тимчасового пристанища в лісі. В. Лис вказує на історичну достовірність цього факту: "Це напівдокументальний роман. Спресував у один роман історії кількох жінок. Плюс стільки всього знаю від мами, яка прожила 87 років. Вона розповіла: коли 1944-го наближався фронт, люди ховалися кілька тижнів у поліських лісах. так утворювали цілі табори. Жили там на возах і в наметах. Дія одного з розділів відбувається у такому таборі" [3]. Таборів було кілька. Щоб вберегти людей і їх нехитрий скарб від німців, від банд, які блукали лісами, маскуючись під повстанців-партизан, а то й зовсім не маскуючись, провідник Чехура прислав партизанську охорону – хлопців із Загорен і сусідніх сіл. Начальником охорони був друг Ярема – Петро, Соломчина "болячка і радість, хмара й сонце" [2, с. 124]. Псевдонім у Петра – алюзія на поему "Гайдамаки" Т. Шевченка: "Дорогою й спитала, чого йому прізвисько, ну як там, кличку чи що, таку дали дивну – Ярема. У роду ж у них Ярем не водилося.

- Не прізвисько, а псевдо, – сказав Петро-Ярема. Ти Шевченка читала?
- Чого ж, – сказала Соломія. – Мені отець Андроній "Кобзаря" давав читати.
- А "Гайдамаки" читала?
- «Гайдамаки»?
- Значить – не, – чогось зітхнув Петро" [2, с. 133].

І Павло, чоловік Соломії, і Петро, якого кохала, загинули одного року. Лише за різні ідеали. Павло в лавах Червоної армії на чеській землі уже після Дня перемоги, 10 травня. І не за свої ідеали (його було мобілізовано). Петро добровільно пішов у ліс, у повстанську армію. Він захищав національні інтереси в повстанській армії, перебуваючи в схроні в лісі. Петро загинув восени того ж таки 1945 р. Люба Борцьова принесла цю звістку Соломії. Була вона в Любовні на базарі, там і дізналась про все: "Ой, Соломко, яке там страхітте! Двох бульбашів, повстанців, тамечки на площі коло базару вбитих виставили. Побиті страшно. І хто йде, мусить на них дивитися... Їдного ни знаю. А другий наш, загоренський... Петро Кримцівський..." [2, с. 169].

Історично достовірним є й період організації колгоспів. Найбідніші майже добровільно вступили ще в 1940 р., а поновились кампанія у тисяча дев'ятсот сорок шостому. Надзвичайно зворушливо в реалістичній, а часом і натуралістичній манері, змальовано психологічний настрій поліщуків: "... хазяйки йшли до корівок і теличок, до коней, кобилок і льох та гладили їх, давали сухарика, а то й бурака альбо оберемок сіна – худобі з копитами й рогами, зело – тим, що з п'ятачками... А то й просто тулилися – до грив ци теплого боку. Звіряли своє горе й обіцяли не забути, якщо все-таки попроситися доведеться. Дехто й різав, аби не дісталось бозна-кому, доки не забрали перших таких розумників – Ботунців – за шкідництво щодо майбутнього колгоспного товару" [2, с. 196].

Про деякі історичні події повідомляється лише натяками. Так, стара Настя Луциха говорить Соломії старшій: "Помниш, я ото у войну, як у Расею вивозили, тож їздила, ага, разом з панами" [2, с. 41]. З авторського масиву тексту про минуле, зокрема, молодість Луцихи, також дізнаємося про історичні реалії доби: "Про бабу Настю розказували, що в юності вона була у служках при палаці, чи як то називалося, літній дачі графа Драницького. Там її запримітив гість, приятель графового сина, студент якоїсь там інженерної академії. Закохався у покоївку, або ким там була молода Настя, кликав за собою аж у Пітербурх. Та дівчина сказала, що як закінчить ту свою академію, то коли не передумає панич, то й поберуться. А тут грянула російсько-турецька війна, студент, без п'яти хвилин інженер, що рвався захистити братів-сербів, а заодно й болгар од бусурманської напасті, записався добровольцем... ..Поїхав, абись не вернутися, зложити свою головоньку в далекій Болгарії, за річкою Дунаєм" [2, с. 17]. Одні з подій, описаних у романі, стають історією для нас, сучасних читачів, і сприймається відповідно, а на час життя героїв роману ці події були для них сучасністю, історія творилася їхніми вчинками. Події далекого минулого були історією для героїв роману.

Нелегкими були часи встановлення радянської влади. І кров проливалась. У романі відображено вбивство голови колгоспи Захарка Диля, однолітка Соломії. Такі факти були в реальному житті, знайшли вони відтворення і в романі В. Лиса.

До реальних подій, які вже стали історією, зараховуємо й такі: "У радянський час на Волині було кілька бунтів. У 1960-х люди протестували, що в Луцьку намагалися закрити Троїцький собор, а жителі села Княже не хотіли, щоб їх приєднували до Львівської області. А якось в одному колгоспі влада задумала переобрати ланкову. Жінки з вилами і мотиками оточили контору колгоспу, не випускали голову, доки не скасує своє рішення. У творі є сцена, коли сходяться дві моралі: лицемірної ідеології та сільської" [1].

Володимир Лис визначив жанр твору "Соло для Соломії" як "історію роду, що проростає в історію народу". І текст твору це цілком підтверджує.

Дії повстанців-партизан також відтворено історично правдиво. Петро розповідає Соломії, чому так довго не приходив: "... далеко ми ходили. Аж у Білорусь" [2, с. 155]. Повстанців закликали виходити з лісу, та мало хто вірив, що при цьому зможе unikнути кари. Не вийшов із лісу і Петро. За це родину вивезли в Сибір, як і погрожували перед цим. У тому, що Петро прийняв правильне рішення, Соломія змогла переконатися, "Бо ж тих, хто вийшов, у тюрму посадили або ж змусили за колишніми побратимами ганятися. Ци в якісь страшні спецкоманди, про які казали в селі, що під видом українських партизан людей вбивають, послали" [2, с. 155].

Історичним реаліям відповідають і умови праці в колгоспі, до того ж увагу акцентовано на жіночій праці передусім. Особливо тяжко довелося, коли головою колгоспу був Басюта: "Новий голова не жартував, знав, здається, чотири слова: "робота", "дисципліна", "расхіщення" і "наказаніє", які вживав найчастіше. Робота повинна була бути без жодної зупинки і не по обіді, як раніше звикли. Дисципліна без "будь-якої отлучки", за "расхіщенням" одразу йшло "наказаніє по всій строгості советського закону" [2, с. 260]. І це була не лише теорія. Застосування на практиці не забарилося: коли жінки несли додому виполоті проріджені бурячки. Виявилося, що цього не можна було робити. Їх потрібно було віддати на корм колгоспній худобі. Першою жертвою суворої дисципліни і "расхіщення" стала Тетяна, яка отримала за це два роки. У ланці Соломії – Катерина, яка спробувала у жнива винести трохи зерна, заховавши його в мішечку за пазухою. Катерину, врахувавши, що мала двох малих дітей, засудили на три роки ("А казали, що можна дати й більше й навіть розстріляти" [2, с. 261]).

З поглибленням історизму художнього мислення акцентовано увагу на багатьох гострих проблемах минулого і сьогодення, В. Лис звертається до складних конфліктних ситуацій, неоднорічних, суперечливих характерів. Це дає можливість розкрити чимало проблем, зокрема етичних, духовних: моральності, відповідальності тощо. Авторська позиція у творі зумовлена історичним перебігом подій. Письменник намагається осмислити добу ХХ ст., як уже зауважувалось, через світовідчуття Соломії, через сприйняття нею соціально-політичних і духовних перетворень світу. У романі "Соло для Соломії" психологічний аналіз досягається різноманітними засобами і зводиться до аналізу почуттів, думок, переживань героїні. Він здійснюється у формі прямих авторських роздумів (варто наголосити, що навряд чи є виправданою манера митця передавати і їх із інтенсивним вживанням діалектизмів, які доречні в мовленні персонажів і сприймаються як чужорідні в авторському) або у формі самоаналізу персонажів, або опосередкованим шляхом – відображенням їхніх учинків, жестів тощо. У боротьбі за вирішення загальнолюдських питань людина повинна вступати в боротьбу з сильними й жорстокими обставинами життя, однак часом, як видно із розвитку сюжету аналізованого роману, обставини виявляються набагато сильнішими за людину.

Критики зауважують, що "до кінця життя Соломія так і не пізнала, яке воно жіноче щастя. За весь час лише тричі пізнавала вона короткі миті, швидше спалахи того, що люди називають "щастям" [4]. Думається, що Соломія таки пізнала щастя кохання. Нетривалим було це відчуття, однак було. Буває, що людина вік звікує, а так і не знає, що то значить – кохання. Про Соломію так не скажеш... Три Соломії: мама, донька, онука. Донька повторює в коханні долю матері. Це – про середульшу Соломію. Соломія-внучка бунтує, докладає максимум зусиль, щоб не повторити долі мами й бабусі.

В. Лис щодо роману "Соло для Соломії" зауважив: "Давно хотів розповісти історію жінки, вписану у ХХ ст. Так, як написав історію чоловіка у "Столітті Якова" [4]. Йому це вдалось. Через долю середульшої Соломії розкрито долю української жінки із Західної України, із Полісся, якій випало жити у ХХ-му ст. з його проблемами й катаклізмами. Автор створив жіночий портрет на тлі епохи.

ЛІТЕРАТУРА

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// gazeta.ua](http://gazeta.ua)
2. Лис В. Соло для Соломії : роман / Володимир Лис ; передм. Т. Прохаська. – Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 368 с.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gre4ka.info>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2013/11/131125_book_2013_interview_lys_ek.sh

REFERENCES

1. [Electronic resource] : available at : <http:// gazeta.ua>
2. Lys, V. (2013) "Solo for Solomiia : novel", *Solo dlia Solomii : roman*. – Kharkiv : Book club "Club of family leisure time" [Knyzhkovyi klub "Club simeinoho dozvillia"]. – 368 p.
3. [Electronic resource] : available at : <http://gre4ka.info>
4. [Electronic resource] : available at : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment /2013/11/131125_book_2013_interview_lys_ek.sh